



Hoge Gezondheidsraad

Advies van de HGR betreffende de mogelijkheid om gezelschapsdieren toegang te verlenen tot de verzorgingsinstellingen vermeld in beide resoluties, en over de al dan niet heilzame effecten ervan op de gezondheid van de patiënten
HGR n° 8133

Advies van 01.12.2005 gevalideerd door het Overgangscollege op 04.01.2006

ADDENDUM SEPTEMBER 2018

In zijn vergadering van 05 oktober 2005, heeft de *ad hoc* werkgroep «*Toegang van gezelschapsdieren*» van de Hoge Gezondheidsraad een advies uitgebracht betreffende een vraag, gericht door het Kabinet (per brief aan de HGR op 09/06/2005 met als referenties RD/RW/IVV/pdv/654201904/48086), volgend op twee resolutievoorstellen (van Mevr. M. DE MEYER, lid van de Kamer en van Mevr. J. DE ROECK, lid van het Senaat). Het eerste deel van dit advies werd schriftelijk goedgekeurd op 01.12.2005 en het tweede op 19.12.2005.

Aard van de aanvraag

In de brief van het Kabinet, staat:

*Het advies van de Hoge Gezondheidsraad wordt in het bijzonder gevraagd betreffende de mogelijkheid om gezelschapsdieren toegang te verlenen tot de **verzorgingsinstellingen vermeld** in beide resoluties en over de al dan niet heilzame effecten van deze aanwezigheid op de gezondheid van de patiënten.*

Inleiding

Een werkgroep heeft eerst vergaderd om het eerste deel van de aanvraag te behandelen. Hij heeft de vraag betreffende de mogelijkheid om gezelschapsdieren toegang te verlenen tot de verzorgingsinstellingen behandeld vanuit het aspect van het risico van overdracht van ziektes.

De werkgroep die het tweede gedeelte van de aanvraag heeft behandeld, heeft zich bijgevolg gebogen over de vraag naar de al dan niet heilzame effecten van gezelschapsdieren op de gezondheid van de patiënten.

1. Wat “de mogelijkheid om gezelschapsdieren toegang te verlenen tot de verzorgingsinstellingen vermeld in beide resoluties ” betreft :

Advies :

a) Voor de « acute verzorgingsinstellingen » :

De wetenschappelijke argumenten om de toegang tot acute verzorgingsinstellingen aan gezelschapsdieren te verbieden berusten op de notie dat goed bepaalde en goed omschreven werkelijke risico's van overdracht van infectieziektes bestaan bij herhaalde contacten tussen gezelschapsdieren enerzijds en personen die in slechte gezondheidstoestand verkeren, in behandeling zijn of zelfs immuungecompromiteerd zijn anderzijds.

Gelet op deze bewezen risico's is de *ad hoc* werkgroep van de HGR bijgevolg van oordeel dat de **toegang van gezelschapsdieren tot acute verzorgingsinstellingen moet worden verboden** behoudens gemotiveerd tegenadvies van het Comité voor Ziekenhuishygiëne van de desbetreffende verzorgingsinstelling.

In geval van afwijking op het verbod zal de directie van de instelling verantwoordelijk zijn, op advies van het Comité voor Ziekenhuishygiëne, voor het treffen van aangepaste maatregelen ten einde het binnenlaten van het dier in het ziekenhuismilieu correct te beheren. In het bijzonder gaat het erom een reglementaire schriftelijke procedure op te stellen om het risico van overdracht van infectieziektes van het dier aan de patiënt tot een minimum te herleiden. Dit reglement moet onder andere duidelijk vermelden welke zones toegankelijk zijn voor de dieren, en welke de toegelaten toegang- en contactmodaliteiten zijn.

Addendum september 2018:

Naar aanleiding van de discussies tussen de HGR, de politieke autoriteit en de terreinactoren in aansluiting op de ontvangen parlementaire vragen, werd het nuttig geacht de aandacht te vestigen op de formulering en de nuances van de adviezen die zijn verleend over de toegang van dieren en geleidehonden tot zorginstellingen (adviezen 8069, 8133 en 9156), zonder de intrinsieke inhoud ervan op enigerlei wijze te wijzigen.

Meer bepaald staat het de directie van elke zorginstelling vrij om - in overleg met het Comité voor Ziekenhuishygiëne - gevalideerde schriftelijke procedures te voorzien voor de **toegang van geleidehonden tot zorginstellingen onder bepaalde voorwaarden**.

De HGR kan de directie van elke zorginstelling maar aanraden om in deze richting te werken in overleg met het Comité voor Ziekenhuishygiëne.

De adviezen van de HGR beletten of verbieden op geen enkele wijze een dergelijke aanpak. Gidsen en naslagwerken die hulp kunnen bieden (praktische uitvoering) aan instellingen die hierin geïnteresseerd zijn, zijn te vinden op internet, onder andere:

<http://eguideline.guidelinecentral.com/i/517746-animals-in-healthcare-facilities-shea>

<https://www.shea-online.org/index.php/practice-resources/41-current-guidelines/421-expert-guidance-animals-in-healthcare-facilities-recommendations-to-minimize-potential-risks>

<https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/7086725BAB2AAA4C1949DA5B90F06F3B/S0899823X1500015Xa.pdf/div-class-title-animals-in-healthcare-facilities-recommendations-to-minimize-potential-risks-div.pdf>

Het gaat om een specifieke actie die door elke geïnteresseerde instelling moet worden beslist, gedefinieerd en voorbereid met inachtneming van de plaatselijke omstandigheden.

b) De MRS-RVT, de psychiatrische instellingen en de chronische verzorgingsinstellingen (revalidatie, palliatieve zorgeenheden) :

De werkgroep heeft geen wetenschappelijke bezwaren tegen het toelaten van gezelschapsdieren voor zover verwezen wordt naar een procedure met een schriftelijke reglementering die het toelaat dit duidelijk te codificeren.

Commentaren

Dit (gedeeltelijk) advies van de HGR heeft uitsluitend betrekking tot overdraagbare ziektes. Het houdt geen rekening met andere problemen zoals allergie, beten, onderhoud van het gezelschapsdier, enz.

Het werk « *Infections of leisure* » van David Schlossberg (volledige referentie in bijlage) blijkt een belangrijke bron van informatie over anthroppoönoten te zijn. In dit werk worden inderdaad de talrijke ziektes van het dier die kunnen overgedragen worden naar de mens geïventariseerd.

In huidig advies worden onder de terminologie « acute verzorgingsinstellingen », de ziekenhuizen en klinieken opgenomen maar ook de raadplegingsdiensten, de ambulante zorgverlening, de centra voor zware revalidatie (bijvoorbeeld de structuren met Sp bedden, de instellingen van het type *zeepreventorium*, enz.).

Het probleem met betrekking tot rust- en verzorgingstehuizen (MRS-RVT), psychiatrische instellingen, dagcentra (structuren van dagopvang zonder overnachting) en de chronische verzorgingsinstellingen (van het type palliatieve zorgeenheid) wordt afzonderlijk besproken. Voor beide situaties worden specifieke aanbevelingen afzonderlijk opgenomen.

De werkgroep van de HGR heeft zich niet gebogen over de problematiek van asielen, gevangnissen en woningen, die door de overheid beheerd worden.

In het kader van de toegang van gezelschapsdieren tot het ziekenhuis, is het uiterst belangrijk er aan te herinneren dat tot op heden geen nosocomiale epidemies te wijten aan de aanwezigheid van gezelschapsdieren in het ziekenhuis werden beschreven maar dat een werkelijk risico van sporadische punctuele gevallen wel bestaat en goed beschreven is (in een brochure van de CDC « *Preventing infections from pets – A guide for people with HIV infection* » - referentie in bijlage). Het gezelschapsdier kan drager zijn of worden van infectie verwekkende kiemen en significant bijdragen tot de overdracht van deze agentia.

Controle op dit dragerschap is onmogelijk. Het gezelschapsdier wordt ten andere regelmatig geaaid of op een andere manier vertroeteld door het medische en paramedische personeel terwijl campagnes worden georganiseerd om de handhygiëne te promoten; de aanwezigheid van gezelschapsdieren zou tot een minder goed naleven van de handhygiëne kunnen leiden.

Bijlagen

- 1.Schlossberg D, editor. Infections of leisure. 3rd ed. Washington (DC): ASM Press; 2004.
- 2.CDC. Preventing infections from pets – A guide for people with HIV infection.
http://www.cdc.gov/hiv/pubs/brochure/oi_pets.htm

Samenstelling van de werkgroep die huidig advies heeft uitgebracht:

De Mol Patrick
Gordts Bart
Jacobs Frédérique
Noirfalise Alfred
Simon Anne
Sion Jean-Paul
Struelens Marc
Taminiau Patricia
Vandeville Jacqueline
Verschraegen Gerda

Het voorzitterschap van deze werkgroep werd waargenomen door Dhr DE MOL en het wetenschappelijk secretariaat door M.BALTES, S. MARTIN en J-J.DUBOIS verzekerd.

2. Wat “de al dan niet heilzame effecten van deze aanwezigheid op de gezondheid van de patiënten” betreft :

Advies – Aanbevelingen

Onder “gezelschapsdieren” worden honden en katten verstaan. Over andere dieren werd te weinig onderzoek verricht.

Of het nu de communicatie en/of motivatie bevordert, een gezelschapsdier kan in een verzorgingsinstelling de revalidatie van een gebrek vergemakkelijken, of het nu gaat om een motorisch, zintuiglijk of cognitief gebrek of een gedragstekort. Het kan ook heilzaam zijn voor het psycho-sociale welzijn van de patiënt. De aanwezigheid van een dier zou de fysieke en geestelijke gezondheid van de patiënt rechtstreeks en/of onrechtstreeks kunnen beïnvloeden (aangezien fysieke en geestelijke gezondheid vaak met elkaar verbonden zijn). Het gezelschapsdier kan ook worden beschouwd als een doeltreffend “overgangsobject” bij zware pathologieën of palliatieve zorg.

De aanwezigheid van gezelschapsdieren in verzorgingsinstellingen moet steeds gebeuren in het kader van een project dat goed is voorbereid, georganiseerd en begeleid, en moet door schriftelijke procedures die door de instelling zijn goedgekeurd, worden geregeld. Deze aanwezigheid kan enkel heilzaam zijn indien het dier binnen de verzorgingsinstelling zijn plaats vindt. Voor deze praktijk zouden de volgende beperkingen gelden:

- De eventuele gevaarlijkheid van het dier
- De hinder voor mensen die niet van het dier houden, er bang van zijn, of er allergisch tegen zijn.
- De mogelijkheid dat de band tussen het dier en de patiënt onderbroken wordt als gevolg van een wijziging in de behandeling van de patiënt.

De meest heilzame en gemakkelijkst te plannen wijzen waarop een dier zich in een verzorgingsinstelling zou kunnen bevinden, lijken het toelaten van dieren van buitenaf en het houden van gemeenschappelijke dieren te zijn. De instellingen moeten een regeling opstellen om de praktische modaliteiten af te spreken die betrekking hebben op de aanwezigheid van dieren.

De werkgroep van de HGR beveelt daarenboven aan het onderzoek op het vlak van de therapeutische effecten van de aanwezigheid van gezelschapsdieren te bevorderen opdat men over voldoende gegevens zou beschikken om deze praktijk eventueel in instellingen te kunnen uitbreiden.

Algemene commentaren

Er bestaan maar weinig grootschalige wetenschappelijke studies die het heilzame effect van dieren op de gezondheid bevestigen. Bij de meeste studies gaat het eerder om de resultaten van waarnemingen dan om traditionele systematische studies. De wetenschappelijke gemeenschap is zich pas onlangs voor dit onderwerp gaan interesseren. Daarenboven blijken de meeste studies vooral betrekking te hebben op de veranderingen die in de toestand en instelling van de mens worden waargenomen, en weinig op onderzoek naar het gedrag van het dier.

In het onderzoek dat de laatste jaren werd verricht, werden tal van waarnemingen gemaakt (zie de lijst met nuttige referenties in bijlage).

Negatieve effecten:

Er moet rekening worden gehouden met het feit dat het leven in een instelling tot gevolg heeft dat men ruimten met anderen moet delen. Het kan echter gebeuren dat een patiënt bang is van het dier of er tegen allergisch is. A fortiori zou de aanwezigheid van het dier geen heilzame werking op de gezondheid van deze patiënt hebben.

Wat de tijddimensie betreft, is er een beperking m.b.t. de continuïteit van de band tussen het dier en de patiënt. Een plotselinge breuk van deze band zou slechte gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid van de patiënt.

De negatieve effecten van de aanwezigheid van gezelschapsdieren kunnen betrekking hebben op drie categorieën van personen:

- De betrokken patiënt in contact met het dier (allergie, eventuele gevaarlijkheid, beheer en onderhoud van het dier)
- De andere patiënten die in aanraking komen met het dier (die ervoor bang zijn, die misschien dit contact niet wensen,...)
- De medische of para-medische staf die in aanraking komt met het dier (opgelegde overmaat aan werk).

Vanuit praktisch oogpunt dient te worden opgemerkt dat naast het gezondheidsaspect, ook voor het dier moet worden gezorgd wanneer de persoon in kwestie tijdelijk of definitief niet in staat is ervoor te zorgen, bv. wegens hospitalisatie, verandering van rusthuis omwille van de evolutie van de gezondheidstoestand of zelfs overlijden.

Positieve effecten:

Er zijn drie mogelijkheden waarop gezelschapsdieren in de verzorgingsinstellingen kunnen worden toegelaten:

- de dieren van de patiënten of de bewoners
- gemeenschappelijke dieren, die eigendom zijn van de instelling
- dieren van buitenaf: ofwel komen de dieren van de patiënten/ bewoners op bezoek in een specifiek lokaal ofwel komen vrijwilligers, via verenigingen (vzw,...) die hun een *ad hoc* opleiding aanbieden, met hun dier (in de meeste gevallen honden) bij de patiënten/ bewoners op bezoek.

De eerste situatie (dieren van patiënten of bewoners) is moeilijker te beheren.

De heilzame effecten van gezelschapsdieren werden veel beter aangetoond in experimenten met honden en eventueel met katten (meer actieve interacties/ aanwezigheid in de zalen gemakkelijker te organiseren) dan met andere dieren (vissen/ fokdieren). Wegens het risico van infectieziekten en wegens de met hun onderhoud samenhangende eisen moet nauw contact met vogels en “NGD” (nieuwe gezelschapsdieren, zoals reptielen, knaagdieren, schildpadden...) worden vermeden.

De voornaamste positieve effecten van de aanwezigheid van een gezelschapsdier die werden waargenomen, zijn de volgende:

- Daling van de arteriële bloeddruk van de patiënt
- Vermindering van de angst, zowel voor de patiënt als voor de staf en voor de omgeving. Bv.: gemakkelijker gespreksonderwerp dan praten over de dood of ziekte; het dier kan dan als een “overgangsobject” (of “overdrachtsobject”) worden beschouwd.
- Aansporing tot beweging voor bejaarden of personen met een motorisch deficit; de aanwezigheid van het dier bevordert en stimuleert immers de mobiliteit.

- Stimulering van de sociale contacten en de communicatie: overgang, “sociale brug”. Vermindering van het gevoel van eenzaamheid; het dier geeft de indruk “te luisteren”.
- Structurering van het tijdverdrijf: dankzij het dier kan de persoon die ervoor zorgt zijn tijd en ruimte indelen. Bijbrengen van verantwoordelijkheidsgevoel.
- Verlenen van een gevoel van zekerheid en troost aan de patiënten.
- Vergemakkelijken van de zintuiglijke contacten (met name de tastzin)
- Verbetering van het zelfbeeld; het dier kan aan de persoon die ervoor zorgt enige waardigheid teruggeven.

Bepaalde experimenten met gezelschapsdieren in Belgische verzorgingsinstellingen kennen bij de betrokken personen (patiënten, therapeuten, begeleidingspersoneel, omgeving van de patiënt) veel succes. Toch is het uiterst belangrijk dat deze initiatieven niet onvoorbereid op touw worden gezet, maar dat ze voortvloeien uit een weloverwogen project. In België werden initiatieven genomen in rusthuizen, palliatieve zorgeenheden (b.v. Gent), ziekenhuizen (pediatrische dienst, b.v. in Luik of in een daartoe bestemd lokaal, b.v. in Brussel) of met psychotische kinderen.

Nuttige referenties :

- Animaux de compagnie et santé. Le Généraliste 2005 Déc.
- BARKER SB, KNISLEY JS, McCAIN NL. A pilot investigation of stress and immune response in healthcare professionals to interaction with a therapy dog. Richmond (VA): Center for Human-Animal Interaction, School of Medicine, Virginia Commonwealth University. Psychol Rep 2005 Jun; 96(3 Pt 1): 713-29.
- CHURCHILL M, SAFAOUI J, McCABE BW, BAUN MM. Using a therapy dog to alleviate the agitation and desocialization of people with Alzheimer’s disease. Journal of psychosocial nursing and mental health services 1999 Apr; 37 (4).
- DE PELSMAEKER H. Huisdieren in de instelling. Denkbeeld; tijdschrift voor psychogeroatrie 2004 Jun; 16(3).
- ETHOLOGIA. L’animal en institution ; un facteur de mieux-être pour une meilleure qualité de vie, Actes du Colloque du 20 octobre 2002.
- ETHOLOGIA. L’impact de la présence de l’animal de compagnie sur la santé des personnes âgées ; Sondage auprès de gériatres belges; 1992
- RAINA P, WALYNER-TOEWS D, BONNETT B, WOODWARD C, ABERNATHY T. Influence of companion animals on the physical and psychological health of older people : an analysis of a one-year longitudinal study. The American Geriatrics Society 1999 March; 47(3).
- RICHESON NE. , McCULLOUGH WT. A therapeutic recreation intervention using animal-assisted therapy : effects on the subjective well-being of older adults. Annual in Therapeutic Recreation 2003; XII .

<http://www.vetmed.ucdavis.edu/CCAB/elderly.htm>

http://library.wur.nl/frontis/farming_for_health/03_bokkers.pdf

<http://www.lazotherapie.com/bibliographie.html>

<http://www.oricom.ca/zotherapie.chuq/Effets-therapeutiques-zoo.htm>

Samenstelling van de werkgroep die huidig advies heeft uitgebracht :

Pelc Isidore
De Mol Patrick
Vandeville Jacqueline
Sion Françoise
De Brandt Firmin
Steinberg Pascale

Het voorzitterschap van deze werkgroep werd waargenomen door Dhr PELC en Dhr DE MOL en het wetenschappelijk secretariaat door S. MARTIN en J-J DUBOIS. verzekerd.
